

20 + 1, або Земля мертвих

Павло Вольвач

20 + 1, або Земля мертвих

Львів
Видавництво Старого Лева
2021

УДК 821.161.2-31

В71

Павло Вольвач

В 71 20 + 1, або Земля мертвих [Текст] : коротка проза / Павло Вольвач. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. – 392 с.

ISBN 978-617-679-917-7

«20+1 або Земля мертвих» – книжка в жанрі кросовер, в якій Павло Вольвач використовує класичні засоби мемуаристики не лише задля створення галереї знакових портретів доби, а й задля вибудови власної біографії як плетива «перехресних стежок» з усіма тими діаметрально різними людьми.

Поруч із класиками української літератури тут присусідилися людині родом із люмпен-криміналізованих запорізьких «посьолків», в одній компанії опинилися музикант із солідним тюремно-героїновим стажем, «запоребрикові» контркультурні діячі, призабуті вітчизняні політв'язні, й ця неоднорідність прозових рисунків Вольвача дозволить читачеві пробратися до кухонь абсолютних геніїв та істинної нечисті, почути мертвих – побачити живих.

УДК 821.161.2-31

© Павло Вольвач, текст, 2021

© Іван Шкоропад, обкладинка, 2021

© Михайло Бриних, передмова, 2021

© Видавництво Старого Лева, 2021

ISBN 978-617-679-917-7

Усі права застережено

Люди, герої та персонажі

Була така пісенька у «Скрябіна» – «Люди, як кораблі». Метафора давня й невибаглива, наче обірваний ланцюг на шиї скаженого пса, – дзвякає крізь віки і культури, волочиться бруківкою портових міст, озвучує ранкові тумани на базарних площах. Бо й не скажеш краще: люди, як кораблі, – напнуті вітрила гордині, море по коліно, навколосвітня подорож, безчасся неба над головою, штиль і шторм, шторм і штиль, кров і піт заради цукру й солі; трагікомічне змагання зі стихіями та провидінням, випробування долі й терпіння Божого і насамкінець – подорож у глибину вічної тиші; промине лише мить, поки на поверхні ще з'являтимуться бульки і трохи піни, вже нікому не потрібні рятувальні круги й уламки штурвалів, і тоді всім іншим човникам й лайнерам лишиться тільки хиткий спогад про тих, кого теж гріло сонце, бив дощ, гнав вітер.

«На глибині зустрічаються всі, так ніби в морі місця нема», – такі були слова в тій пісні Кузьми.

Люди-кораблі по-різному уявляють собі ці зустрічі, поки лишаються на поверхні й мають трохи інші взаємини: мчать наввипередки, беруть одне одного на абордаж, дірявлять борти і грабують трюми, тихо проминають тих, що тонуть, або ж навпаки – ризикують заради їхнього порятунку.

Люди, як кораблі. Загалом ця вульгарна романтична метафора міцно осіла в загривках тільки тому, що звучить вона, погодьтеся, трохи поважніше, ніж, приміром, «люди, як ховрахи», хоча точність обох порівнянь цілком співвимірنا. Люди, як хімволокно. Люди, як

гарнітури. Люди, як просіяне борошно. Люди, як ревище на скотобійні. І кораблі, нехай. У новій книжці Павла Вольвача ви ще й не таких побачите-почуєте.

Не знаю, з чого саме почалася ця книжка, але певен, що її ідея за-присутнилась іще в дебютному Павловому романі «Кляса», де навіть побіжно згадані персонажі виписані з такою точністю й виразністю, так зримо і водночас лаконічно, що читачеві навіть не треба докладати зусиль, щоб побачити їх, наче на кіноекрані. Мене завжди вражав цей своєрідний хист Вольвача-портретиста, його уміння «зацепитися» за якусь дрібну і непомітну, на перший погляд, деталь зовнішності, характеру, постави чи особливості слововжитку, – й завдяки цій деталі кілька словами (а іноді й одним-єдиним) створити характерний образ, що прикипає до «натурщика» як шкільне поганяло або сільське прозвисько. Іноді отаким штрихом Вольвачу вдається створити і справді повноцінний портрет, іноді – дошкульний шарж, сповнений сарказму, але в будь-якому разі цей образ буде впізнаваний, як ром у пепсі-колі. «Зсунута набік шухлядка щелепи». «Шабельні брови над гіпнотичними еллінськими очима». «Кульова блискавка, сьак-так увібгана в блаґенький костюмчик».

Саме завдяки цій особливості письма «Земля мертвих» – неймовірно жива книжка, а кожен її герой вияскравлений, як попзірка.

На перший погляд, обчислити суму цих есеїв-нарисів-новел – неможливо. Як неможливо відразу збагнути логіку автора, який зібрав під однією обкладинкою тексти-спогади про людей, у яких за життя не було щонайменшого шансу присісти на одному гектарі. Переконалий, що в багатьох читачів брови трохи полізуть на лоба від цієї літературної екскурсії, що починається на хазах запорізької блатної шпани, у товаристві Йоги з відкушеним пальцем та Жужкіна з вибитим оком, продовжується на балконі Миколи Вінграновського та в «Сузір'ї» за столом,

на чолі якого туманіє «образ півзаснулої хохулі», «цехмайстра, гросмейстера, Великого Магістра» Ігоря Римарука, а завершується – під скрегіт зубовний – дослідженням тоскного перетворення «підлітка Савенка» на махрового українофоба Едуарда Лімонова.

А втім, у часі цієї дивної подорожі Вольвач багаторазово здивує вас зламом інтонації, ракурсу, примхливим світлом, що пробиватиметься навіть крізь суцільну душевну сутінь деяких його чи то героїв, чи то персонажів.

Як і кожна вартісна подорож, книжка Павла Вольвача має не одну мету. Було б великим спрощенням означити її жанр як мемуари. «Земля мертвих» – це рідкісний для сучасної української прози кросвер, де автор поєднує нешаблонне літературознавство з автобіографічним нарисом, мандрує не тільки чужими маршрутами, а й власною творчістю, що постала – завдяки чи всупереч – саме цим людям. Ось тут і криється відповідь на запитання, навіщо у цій книжці Циган, Аркаша чи Єгор; авторові й самому цікаво збагнути, як улаштовані ці бісові пазли буття, ці позначки й дороговкази долі, ці химерні перехрестя, завулки та проспекти, це вічне блукання, в якому – чом би й ні? – усе-таки є власна незвідана логіка, провидіння, рівновага.

Цікаво, що про всіх своїх тимчасово мертвих попутників Павло пише з незмінною прихильністю й навіть любов'ю, навіть якщо вони мало на це заслуговують (можливо, за одним-єдиним – і теж доволі несподіваним для читача – винятком).

Але не тому, що про мертвих – або добре, або нічого. Штука в тому, що Вольвач пише про «своїх» мерців, і не має значення, що хтось із них був для нього другом, а хтось – малознайомим персонажем. Ідеться винятково про сліди на воді, що їх вони залишили по собі в Павловій пам'яті та уяві; тільки автор і пам'ятає, що гладь буття приховує сотні важливих відбитків, сотні забутих кроків, які були для нього більшою

чи меншою мірою визначальні, навіть якщо він просто намагався пропливти поруч, змахнути веслом у такт, зловити попутний вітер. Щоб потім і ви могли збагнути, хто всі ці люди, герої та персонажі.

«Люди, які не привиділися, – були».

Михайло Бриних

20

+ 1

або

Земля

мертвих

